

I N G E Z O N D E N.

EXTRACT VAN GRANAATWORTELBAST.

Het zeer lezenswaardig artikel over dit extract, door Dr. DANIËLS geplaatst in het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* van 12 Februari l.l., herinnerde mij een onderhoud, hetwelk ik over hetzelfde onderwerp lang geleden gehad had met mijn vroegeren ambtgenoot aan de Klinische School te Rotterdam, Dr. J. E. DE VRIJ, tegenwoordig te 's Gravenhage, en van 1857—1863 Inspecteur voor scheikundige onderzoekingen in Nederlandsch-Indië. In deze betrekking maakte Dr. DE VRIJ zich in verschillende opzichten, o. a. ook door zijne adviezen in zake de kort te voren op Java tot stand gekomen kina-kultuur, verdienstelijk, en liet hij niet na, in gevallen, die meer tijd zouden vorderen om tot zuivere uitkomsten te geraken dan waarover hij beschikken kon, de grondstoffen, die hij noodig had, te verzamelen en voor bederf te vrijwaren, om ze later in Europa zelf weder ter hand te nemen of, zoo noodig, de hulp van anderen in te roepen, om uit te werken wat uit een wetenschappelijk oogpunt belangrijk scheen.

Ik herinnerde mij nu, dat Dr. DE VRIJ ook Granaatwortelbast uit Indië medegebracht en daarmede in Nederland proeven ter verdrijving van den lintworm genomen had, alle met den besten uitslag bekroond. Het stond mij echter voor, dat de door hem gebruikte bast alles behalve *versch* tot het bereiden van het extract gebruikt was geworden, en dit deed mij vreezen, dat Dr. DANIËLS wat al te krachtig op de noodzakelijkheid van het toedienen van het in Indië uit *verschen* bast bereide extract had aangedrongen. Daarenboven gewaagde Dr. DANIËLS van schraapsel, terwijl ik stellig wist, niet dezen term, maar wel dien van geschilden bast van Dr. DE VRIJ vernomen te hebben.

Ik besloot dus, mijn vriend DE VRIJ te verzoeken, mijn geheugen nog eens te hulp te komen, en, zoo zijne ervaring niet strookte met het door Dr. DANIËLS gegeven advies, daarvan melding te maken in het *Tijdschrift voor Geneeskunde*.

Dr. DE VRIJ voldeed aan mijn verzoek, maar droeg mij de taak op, overkropt met andere bezigheden als hij was, zoo ik daartoe aanleiding vinden mocht, de punten van verschil tusschen zijne eigene zienswijze en die van Dr. DANIËLS openbaar te maken.

Ik voldoe dus aan het verlangen van Dr. DE VRIJ, door in dit *Tijdschrift* eene plaats te verzoeken voor de volgende regelen, die ik aan zijn schrijven over het onderwerp aan mij ontleen.

„Vóór mijn vertrek uit Java schildte ik eigenhandig, in Juni 1863, eenige wortels van *Punica Granatum*, droogde den verkregen bast en nam hem meê naar Europa. In het begin van 1874 werd ik aan het bezit van mijne artsensij herinnerd, toen ik, als eeredid, de vergadering bijwoonde van de Afdeeling 's Gravenhage der Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, waarin Dr. LE RUTTE eene mededeeling voordroeg over de uitdrijving van *Taenia* door middel van het in Indië uit *verschen* wortelbast bereide extract. Hij had daarmede buitengewoon gunstige uitkomsten verkregen, toen hij bij lijders aan den lintworm

om het kwartier zoo lang 0.5 gram. extract had toegediend, tot de dosis van 4 gram verbruikt was. De uitgedreven ingewandswormen werden door hem vertoond, en waren alle in het bezit van den zoogenoemden kop. Aan de discussie, die op de voordracht volgde, nam ik geen deel. Ik voor mij toch koesterde de overtuiging, dat het gebruik van *verschen* bast, ter bereiding van het extract, niets anders was dan een vooroordeel, maar hield die meening terug, omdat ik eerst proefondervindelijk wenschte uit te maken, of ik soms dwaalde. Ik liet dus mijn wortelbast, die *elf* jaar oud was, tot een grof poeder stampen en dit ziften door eene harlekijnzeef, en bereidde uit het verkregene door *doelmatige* deplacering met *koud* gedistilleerd water een extract, hetwelk op een waterbad gedroogd en daarna tot poeder gewreven en bewaard werd. De verkregen hoeveelheid extract bedroeg ongeveer 30 percent.

„Eenmaal in het bezit daarvan, stelde ik mij voor, een mijner kennissen, die sedert jaren aan een lintworm leed, en zonder gunstigen afloop met het Extr. filicis maris aethereum door zijn medicus behandeld was geworden, te helpen. De uitslag mijner proef was schitterend. Na de toediening van 8 doses, elke van $\frac{1}{2}$ gram, gaf ik den patiënt, die geen ol. Ricini verdragen kon, een weinig Elect. lenitivum, wat ten gevolge had, dat een paar uur later eene *levende* Taenia van 9 meter met kop en al ontlast werd. Van dat oogenblik af tot in het jaar 1884 — het jaar waarin mijn patiënt overleed — werd nooit meer iets van den lintworm bemerkt.

„Nog andere gevallen, die met even gunstigen uitslag bekroond werden, laat ik onvermeld, maar alle te zamen leverden zij mij de stof tot eene mededeeling in „the Pharmaceutical Conference”, te London gehouden in het jaar 1874, welke op hare beurt eene discussie uitlokke, te vinden op blz. 504 van het *Yearbook of Pharmacy*, 1874.

„Sedert heb ik de zaak niet uit het oog verloren, maar van eene bijzondere gelegenheid gebruik gemaakt, wortelbast (die ik thans als schraapsel ontving) uit Java in mijn bezit te krijgen. Ik vernam toen, dat de inlanders een onderscheid maken tusschen drie verscheidenheden van *Punica Granatum*, door hen met de adjectiva *poetih* (wit), *merah* (rood) en *itam* (zwart) aangeduid, en die zonder twijfel op de witte, lichter roode en donkerder roode kleur der bloemen betrekking hebben; verder, dat zij de witbloeiende verscheidenheid als de krachtigst werkende beschouwen. Van den wortelbast van al deze verscheidenheden werd door mij extract bereid en daarbij bevonden, dat die der witbloeiende de grootste hoeveelheid daarvan opleverde, zoodat de inlanders met hunne bewering zeer waarschijnlijk den waren staat van zaken getroffen hebben.

„De ondervinding heeft mij geleerd, dat de uittrekking met koud gedistilleerd water, door deplacering van het poeder, de beste handelwijze is om een zoo krachtig mogelijk extract te bekomen, hoewel ik vermoed, dat de toevoeging van eenig zuur bij dat water een nog werkzamer praeparaat zal leveren. Ik grond deze meening op het feit, dat de door koud water *volkomen* uitgetrokken bast, door behandeling met zuur water, eene vloeistof leverde, waarin ik nog duidelijk een alcaloïd kon aantoonen. In geval tartras of citras pelletierini in water oplosbaar is, zou de bijvoeging van een weinig acid. tartarieum of acid. citricum bij het water, dat tot uittrekking diene moet, zijn aangewezen.

„Dat de wortel- en de stambast van den Granaatboom in therapeutische werking zeer verschillen, staat bij mij vast, en eveneens, dat de slechte uitkomsten, bij de behandeling van lijders aan den lintworm verkregen, aan het gebruiken van den stam- voor den wortelbast zijn toe te schrijven.

„Mijne conclusie is dus, dat de Pharmacopoea Nederlandica een extract behoort voor te schrijven, uit *wortelbast* van *Punica Granatum* door den *apotheker zelve* bereid; eensdeels omdat de ondervinding mij leerde, dat gedroogde wortelbast, zorgvuldig bewaard, jaren lang goed blijft en een uitnemend werkend extract oplevert, en anderdeels omdat de Pharmacopoeë het beginsel, dat de apotheker zijne extracten zelf behoort te bereiden, moet handhaven. De vraag, of de wortelbast absoluut uit Indië afkomstig moet zijn, zou ik niet voetschoots bevestigend durven beantwoorden, daar ik mij een geval herinner, waarin wijlen Prof. KRIEGER, toen hij de geneeskundige praktijk nog uitoefende te Rotterdam, binnen den daartoe bestemden tijd een volkomen lintworm afdreef bij een patiënt, die een afkooksel, in mijne apotheek gereed gemaakt, van Granaatwortelbast gebruikt had, dien ik uit Zuid-Europa, tot den prijs van *f* 10 het Nederl. ons, betrokken had. Ik twijfel er niet aan, dat een criterium voor de deugdelijkheid van eenigen Granaatbast gevonden kan worden in zijn gehalte aan het werkzame alcaloïde.”

Tot zooverre Dr. DE VRIJ. — Terwijl Dr. DANIËLS verklaart: „Reeds nu meen ik te kunnen beweren, dat het *in Indië*, dus uit *verschen wortelbast* bereide granaat-extract veel werkzamer is dan het in Europa uit *gedroogden tak-* of *wortelbast* vervaardigde”, is Dr. DE VRIJ van meening: 1°. dat een buitengewoon werkzaam extract uit den *gedroogden* wortelbast, en dus ook in Europa verkregen kan worden, terwijl 2°. zijne welgeslaagde kuren met eene uit Indië door hem zelve medegebrachte grondstof geenszins aan een uit *schraapsel*, maar wel aan een uit *geschilden* wortelbast verkregen extract mochten worden toegeschreven. — Beide heeren komen echter hierin met elkander overeen, dat de wortelbast verre boven den stam- of takbast te verkiezen is — eene meening trouwens, die tegenwoordig door niemand meer weersproken zal worden.

De vraag is niet ongepast, waaraan de onvoldoende werkzaamheid van het uit den Indischen Granaatwortelbast door een Nederlandsch apotheker bereide extract, door Dr. DANIËLS voorgeschreven, te wijten was? Dr. DANIËLS laat ons daaromtrent in het onzekere, hoewel hij op blz. 177 de schuld der niet geslaagde kuren ter verdrijving van den lintworm ten deele aan gebreken van de grondstof en ten deele aan gebreken in de bereidingswijze van het extract wenscht toegeschreven te zien. Over de gebreken der grondstof worden nadere verklaringen ten beste gegeven, maar naar eenige toelichting ten opzichte der bereidingswijze zoekt men te vergeefs. Op het standpunt van Dr. DE VRIJ mij plaatsende, zou ik dus mogen verklaren: Indien het door U afgekeurde extract werkelijk van Indischen Granaatwortelbast afkomstig is geweest, kan die bast alle goede eigenschappen in zich vereenigd gehad, maar de pharmaceut in zijne bereidingswijze gefaald hebben.

Ten opzichte van de gebruikte grondstof nog een enkel woord.

„In Indië”, zegt Dr. DANIËLS, of liever de heer WOLF, „in Indië heeft men met *verschen wortelbast* te doen, terwijl hier natuurlijk de gedroogde, in den

handel voorkomende bast der takken of wortels verwerkt moet worden. Maar het verschil tusschen verschen en gedroogden bast bestaat niet alleen in het watergehalte, doch voornamelijk daarin, dat de voor den handel bestemde bast de onverdeelde, met de daaronder gelegen cambium-laag verbonden bast is, waardoor hij minder bruikbaar, maar tevens zwaarder is."

Het is duidelijk, dat het woord „cambiumlaag" hier geheel misplaatst is. Dit uiterst dunne, slechts met behulp van den microscoop waarneembare en uit een zeer beperkt getal gordels van allerteederste cellen bestaande, weefsel wordt bij het schillen geheel vernietigd, is bij den drogen bast dan ook niet meer te vinden en kan dus ook tot de meerdere of mindere zwaarte van den bast niets bijdragen. De bedoeling echter is blijkbaar deze: De geschilde bast bestaat zoowel uit de primaire als uit de secundaire schors: gene uit enkel parenchym, deze uit parenchym + bastvezels gevormd. In het parenchym worden de werkzame stoffen der plantenweefsels bereid; niet in de bastvezels. Derhalve zal men in eene zekere gewichtshoeveelheid primaire schors (= schraapsel) meer werkzame bestanddeelen aantreffen dan in eene gelijke hoeveelheid primaire en secundaire schors te zamen (= geschilden bast), omdat in den laatste eene aanzienlijke hoeveelheid inactieve elementen gevonden worden. — Er is voor deze opvatting zeer veel te zeggen, en het snijden van bastenschilfers in onze kinatuinen op Java heeft aan dezelfde beschouwingen, gerugsteund door chemisch-analytisch onderzoek, zijne invoering te danken.

Dat ook hier echter het laatste woord nog niet gesproken is, kan reeds daaruit worden afgeleid, dat Dr. DE VRIJ met zijne 4 gram extract van geschilden bast dezelfde schitterende uitkomsten verkreeg als Dr. DANIELS met zijne 8 gram extract van schraapsel. Derhalve: óf Dr. DANIELS heeft steeds veel te groote doses voorgeschreven; óf de deugdelijkheid van het schraapsel is met overdreven enthousiasme verdedigd; óf de deplacering met koud gedistilleerd water van Dr. DE VRIJ verdient verre de voorkeur boven het koken in water, zooals dit door den heer WOLF wordt toegepast.

Het zij mij vergund, hen die in het onderwerp belang stellen, nog even te verwijzen naar een bij heeren medici en pharmaceuten zeer waarschijnlijk onbekend gebleven en met anatomische houtsneden opgeluisterd opstel van den heer CAUVET, opgenomen in het *Bulletin de la Société botanique de France*, Tome XXIV (a^o. 1877) p. 29. CAUVET was pharmaceut en spreekt van eene „carrière professionnelle déjà longue". Ik haal er slechts enkele regels uit aan, die mij op dit oogenblik ad rem toeschijnen.

Zoo lezen wij (p. 20): „L'écorce de racine de Grenadier détermine à coup sûr l'expulsion du ténia, quand elle est pure et dans un bon état de conservation. On suppose, à tort, qu'elle n'est réellement active qu'à l'état frais."

(ibid). „La falsification constante est celle qui résulte de la substitution de l'écorce de la tige du Grenadier à celle de la racine."

(p. 26). „Lorsque j'étais élève à la pharmacie MAGNES-LAHENS, de Toulouse, nous préparions l'écorce de racine au moyen de Grenadiers achetés chez les pépiniéristes: 30 à 45 grammes de cette écorce déterminaient tou-

jours l'expulsion du ténia 1). D'autre part, la pratique a montré qu'il faut généralement employer 80 grammes de l'écorce du commerce 2); encore, dans une circonstance récente, n'ai-je obtenu l'expulsion du ténia, qu'après avoir trié l'écorce avec soin. Je ne puis donc admettre que la substitution de l'écorce de la tige à l'écorce de la racine soit autorisée."

Het komt mij voor, dat al het bovenstaande recht geeft tot deze gevolgtrekkingen :

1°. Ter verdrijving van den lintworm make men, indien men zijne keuze tot *Punica Granatum* L. bepaald heeft, enkel van den wortelbast dezer plant gebruik.

2°. Deze wortelbast kan zoowel uit Zuid-Europa als uit Oost-Indië betrokken worden.

3°. Het is niet noodig, dat de *versche* wortelbast ter bereiding van eenig pharmaceutisch praeparaat gebruikt worde. Ook gedroogde bast verdient aanbeveling.

4°. Aan schraapsel behoeft, zoolang wij niet vollediger zijn ingelicht, geene voorkeur boven geschilden bast gegeven te worden.

5°. Het aan lijders aan den lintworm te geven praeparaat zij het door behoorlijke deplacering met koud gedistilleerd water bereide extract (methode DE VRIJ).

6°. In de te verwachten nieuwe Pharmacopoea Nederlandica zou dit extract behooren te worden aangeduid onder den titel: Extractum corticis radicis Granati aquosum frigide paratum.

Amsterdam, 22. Februari 1887.

C. A. J. A. OUDEMANS.

Het is inderdaad om iemand, die nimmer de zon in de Tropen zag schijnen en zich nochtans vermeten heeft om over *Indischen* granaatwortelbast mede te praten, den schrik om het hart te doen slaan, als hij hoort, dat twee beroemde geleerden, waarvan de een zich gedurende zes jaren in Indië met scheikundige onderzoekingen bezig hield, zijne beschouwingen aan eene ernstige kritiek onderwerpen. Zoo ging het mij ten minste; doch na het lezen van de mededeelingen der H.H. OUDEMANS en DE VRIJ waag ik het toch nog even iets in het midden te brengen, vooral nu mij door de Redactie daartoe welwillend de gelegenheid wordt aangeboden.

Vooreerst dan blijkt uit het schrijven van Dr. DE VRIJ, dat ook hij uit Indië granaatwortelbast „als schraapsel ontving” 3), dat dus mijne mededeeling omtrent de grondstof, die in Indië voornamelijk gebezigd wordt (ik vraag

1) De Heer CAUVET dispenseerde geen extract, maar een afkooksel. De activiteit van Zuid-Europeeschen wortelbast werd dus ook door hem, evenals door den heer DE VRIJ proefondervindelijk bewezen.

2) Dus: „stam- of takbast”.

3) Voor eenige dagen kon ik door de welwillendheid van den eigenaar een kistje onlangs uit Indië medegebrachten granaatwortelbast ter beschikking stellen van Prof. STOEDER, die daarin grootendeels schraapsel, slechts weinig geschilden bast, aantrof.

hier in het voorbijgaan nederig vergeving voor mijne botanischen blunder cambiumlaag) juist is, en dat die grondstof pro rato „meer werkzame bestanddeelen” bevat, dan de door Dr. DE VRIJ zelf medegebrachte. Had nu Dr. DE VRIJ ook het resultaat medegedeeld van het uit dien, als schraapsel ontvangen, wortelbast bereide Extract, dan zoude eene vergelijking mogelijk zijn van de werkzaamheid der beide door hem bereide Extracten, terwijl thans nog altijd bewezen moet worden, dat het uit den door hem zelven „geschilden” wortelbast bereide Extract even werkzaam is als dat, hetwelk hij later uit den als schraapsel ontvangen wortelbast heeft verkregen, welk laatste natuurlijk het dichtst komt bij het door mij gebezigd en aanbevolen Extract.

Hoe nu echter Prof. OUDEMANS te vergeefs gezocht heeft „naar eenige toelichting ten opzichte der bereidingswijze van het door een Nederlandsch apotheker bereide Extract”, is mij inderdaad een raadsel. Ik gaf echter die toelichting niet, omdat ik meende, dat zij overbodig was. Wanneer toch een der samenstellers van de Editio altera onzer Pharmacopoea, onze toenmalige stads-apotheker, en een der medewerkers aan de Editio tertia der Nederlandsche Pharmacopoea, onze Prof. Pharmaceutics, een in de Pharmacopoea voorkomend Extract maken, ligt het dunkt mij voor de hand, dat zij de bereidingswijze volgen, door de Pharmacopoea Neerlandica voorgeschreven, en behoeft dit niet afzonderlijk te worden vermeld.

Maar hier wringt nu juist in deze de schoen; beiden hebben volgens onze Pharmacopoea een *spiritueus Extract* bereid, dat mij in den steek liet, terwijl Dr. DE VRIJ en ik ons beroepen op de uitstekende resultaten, verkregen na de toediening van een *waterig Extract*, zij het dan door koking of door deplacering verkregen.

Ik geloof daarom ook, evenals Prof. OUDEMANS, dat „de pharmaceut in zijne bereidingswijze gefaald” heeft, doch dit is de schuld van onze Pharmacopoea, en daarom onderschrijf ik gaarne met hem de sub 6°. gemaakte gevolgtrekking. Maar ik voeg er tevens den wensch bij, dat de te verwachten Pharmacopoea verder moge gaan, en terugkeeren tot hetgeen zij in de eerste Editie voorschreef, namelijk in elk geval, dus ook voor een decoct, den wortelbast te gebruiken. Dit is, dunkt mij, te meer noodig, daar we in onze thans vigeerende Editio altera lezen: „*Hodii constat mercem ex Europa meridionali allatam a trunco ejusque ramis, non a radice plantae collectam esse*”, en we dus uit Zuid-Europa betrokken granaatbast voor tak- of stambast moeten houden, zooals trouwens ook door den Franschen Pharmaceut CAUVET wordt vermeld, die, hetzij hier met het oog op het 2de Nootje van Prof. OUDEMANS terloops opgemerkt, de verwisseling van tak- en wortel-bast volstrekt niet te billijken acht.

En nu vraag ik op mijne beurt: Hoe kan Prof. OUDEMANS in zijne 2de gevolgtrekking verklaren: dat de wortelbast van *Punica Granatum* „zowel uit Zuid-Europa als uit Oost-Indië betrokken worden” kan, als hij zelf in de Ed. altera onzer Pharmacopoea opgeeft, dat de in den handel voorkomende Zuid-Europeesche granaatbast geen wortelbast, doch stam- of tak-bast is, eene verklaring, die blijkens mijne mededeeling op blz. 177 (Noot) slechts ten deele als verouderd, en daardoor ter zake minder bewijzend, beschouwd kan worden.

Omtrent de 3de Conclusie het volgende. Mijne ervaring loopt alleen over

het uit *verschen wortelbast* gemaakt Extract, die van Dr. DE VRIJ alleen over het uit *gedroogden wortelbast* (zoowel geschilden als afgeschraapten) bereide Extract, en nu zou ik wel geneigd zijn met een „*variis modis bene fit*” te antwoorden, of aan het spreekwoord van den uil en den valk te herinneren, ware het niet, dat verschillende in Indië gepracticeerd hebbende Collegae, o. a. de H.H. IDSINGA, PERK, ARNTZENIUS, VAN DER STAR, mij dezer dagen mededeelden, dat men in Indië, vermoedelijk op grond van de ervaring, dat de versche wortelbast in den regel het zekerst resultaat oplevert, zich gewoonlijk *alleen dan van den gedroogden wortelbast bedient, als men geen verschen krijgen kan*. Daar dit laatste nu dikwerf het geval is, omdat de granaatboom niet bepaald gekweekt wordt, doch slechts in het wild groeiend wordt aangetroffen, zou ik het wel wenschelijk achten hierop de aandacht der bevoegde autoriteiten eens te vestigen, opdat deze de kultuur van den granaatboom onder behoorlijke contrôle trachten te bevorderen, en wij ons niet langer met den uit Zuid-Europa aangevoerden, minder betrouwbaren, bast zullen behoeven te behelpen.

Wat ten slotte de door mij gebruikte dosis betreft, ik deelde mede, hoe ik daartoe gekomen ben; ik kan dienaangaande alleen zeggen, dat ik er nimmer nadeelige gevolgen van zag, en dat men haar dus niet den naam „*veel te groot*” mag geven, in den zin van het „*nimum nocet*”, vooral niet omdat de dosis van 4 gram door mij meer dan eens zonder nadeelige gevolgen aan een kind toegediend werd. Of echter 4 gram voor een volwassene ook voldoende geweest zou zijn, is noch te bewijzen, noch tegen te spreken, omdat het verschil in bereidingswijze belet om beide Extracten voor identisch te houden, en er dus dezelfde doseering op toe te passen.

En nu nog een enkel woord aan mijn Nijmeegschen Collega.

Ik constateer, dat ik, niet dan nadat het *in Holland bereide* Extr. fil. maris mij herhaaldelijk in den steek had gelaten (DE VRIJ getuigt dit immers ook) mijn afkeurend oordeel over DE MAN's Methode heb uitgesproken; dat ook deze op de toediening van het Extr. fil. mar. zóó dikwerf braking zag volgen, dat hij (blz. 17) zegt: „het is mij slechts te doen om aan te toonen, dat de Filix Mas een zeker werkend middel is, „*mits er slechts genoeg van terecht kome in de intestina*”;

dat Collega VAN DUIJL niet accuraat cijfert, want dat OPWIJRDA's „*Prijsbepaling*” voor 40 p. met 8 gm. Extr. gran. Ind. (*niet* het door mij besproken Extr. 1)) aangeeft *drie* gulden, een prijs, die geen bezwaar kan opleveren voor een middel, dat men slechts éénmaal, en in den regel meer bij gegoeden dan bij armen, behoeft aan te wenden; dat ik nimmer menschen heb aangetroffen, die het niet verdroegen en het bij kinderen beneden de 10 jaren *in poedervorm* met succes toediende;

1) Voor zooverre mij bekend hebben de firma's A. D'AILLY EN ZONEN EN KERKHOFF & Co. alhier, alleen het door RATHKAMP bereide Extract voorradig. Onder het corrigeeren van de proef bemerk ik, dat de Firma D. VEEN & Co. te Haarlem in n°. 44 van het *Pharmaceutisch Weekblad* bekend maakt, in den lateren tijd en ook nu nog, altijd ruim genoeg van dit artikel voorzien te zijn geweest. Dat er een tijd geweest is, waarin ze het *niet had*, zooals ik vermeld heb, erkent ze daarin tevens,

dat STRÜMPPELL's methode hier niets bewijst, omdat zij strompelt op twee gedachten;

dat o. a. C. BETTELHEIM (VOLKMANN's *Klinische Vorträge* n°. 166) zegt: „Die Granatwurzelnrinde ist das oberste und beste aller bisher bekannten und erprobten Bandwurmmittel“, eene uitspraak, die mij o. a. dezer dagen ook door Dr. A. TRESLING te Nieuweschans en Dr. SLINGENBERG te Beerta, op grond van hunne ervaring sinds jaren, werd bevestigd;

dat elke aanbeveling van eene bepaalde geneeswijze, dus ook de door Dr. VAN DUIJL gepubliceerde, eenzijdig *kan* genoemd worden, doch dien naam in de gewone beteekenis van dit adjectief niet verdient;

dat het nut van mijne aanbeveling eerst dan zal te beoordeelen zijn, wanneer ook vele andere vakgenooten hunne ervaring in deze mededeelen, mits zij niet, zooals Dr. VAN DUIJL, oordeelen, ja zelfs veroordeelen, zonder daartoe op grond van hunne ondervinding bevoegd te zijn; terwijl ik hem ten slotte met DE MAN wel zoude willen toeroepen:

Si quid novisti rectius istis

Candidus imperti: Si non, his utere mecum.

1 Maart 1887.

Dr. C. E. DANIELS.

—•••••❁•••••—
B E R I C H T E N.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — De Senaat der Vereenigde Staten heeft voor het op 5 September te Washington te houden IXde Internationale Geneeskundige Congres eene som van 35,000 Ds. toegestaan. Het Congres zal waarschijnlijk door den President der Vereenigde Staten geopend worden.

LONDEN. — Volgens het *British Medical Journal* is LAWSON TAIT tot Vice-President van het Internationale Geneeskundige Congres, in September te Washington te houden, gekozen.

— Volgens *the Lancet* van 26 Februari zullen verschillende Transatlantische stoombootmaatschappijen voor geneeskundigen, die in September het Congres te Washington gaan bezoeken, reducties in hare vrachtprijzen maken. De Hamburg American Steamship Company geeft een retourbillet 1ste klasse voor 18 p. st. en the Royal Netherland Company voor 16 p. st. De Red Star line geeft een retourbillet van Antwerpen naar New York voor 20 p. st. De Inman line zal evenzoo eene reductie verleenen, maar de Cunard line heeft voorloopig geweigerd. Voor dames, door leden vergezeld, zullen evenzoo schikkingen gemaakt worden. Het verblijf in een Hôtel zal niet hooger dan 12—16 sh. daags belooopen, zoodat de leden van het Congres de zittingen voor ongeveer 25 guineas per hoofd zullen kunnen bijwonen. Messrs. COOK AND SON alhier en te New-York, hebben een rondreis-circulaire door de Vereenigde Staten voor matige prijzen, verspreid.

— De 55ste vergadering der British Medical Association zal dit jaar van 2—5 Augustus te Dublin gehouden worden.

PARIJS. — In het 1ste nummer van de *Annales van het Institut-Pasteur* worden door PASTEUR in den vorm van een brief aan Prof. DUCLAUX de volgende opgaven uit den vreemde betreffende de resultaten der inenting tegen de rabies als volgt gegeven: In het Instituut te Warschau tot 22 November 84 ingeënten, geen sterfgeval; in het Instituut te Moscou 112 ingeënten, 2 sterfgevallen; in dat van Odessa van 23 Juni tot